

Ekonomik Güçlük İndeksi'nin Psikometrik Özelliklerinin Sınanması

Aysun Ergül-Topçu¹, Ayşen Güre²

Ergül-Topçu, A. ve Güre, A. (2021). Ekonomik Güçlük İndeksi'nin psikometrik özelliklerinin sınanması. *Nesne*, 9(19), 99-113. DOI: 10.7816/nesne-09-19-08

Anahtar kelimeler

Ekonomik güçlük,
ekonomik baskı,
parasal endişeler,
geçerlik, güvenilirlik

Keywords

Economic hardship,
economic pressure,
financial concerns,
validity, reliability

Öz

Bu çalışmanın amacı, Conger ve arkadaşları (1990) tarafından eşlerin/romantik partnerlerin yaşadıkları ekonomik güçlükleri ölçmek için geliştirilmiş olan Ekonomik Güçlük İndeksi'ni (EGİ) Türkçeye uyarlamaktır. EGİ, ekonomik güçlüğü kapsamlı bir biçimde ölçen birbirinden bağımsız alt ölçeklerden oluşmaktadır. Bunlar, ekonomik güçlük (ailenin ekonomik koşullarına ilişkin göstergeler ve olumsuz ekonomik olaylar), ekonomik baskı (kıt kanaat geçim, maddi ihtiyaçlar ve parasal düzenlemeler) ve parasal endişelerdir. Araştırmaya ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflar ile ortaöğretim 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden 278 öğrenci (152'si kız ve 126'sı erkek) ile onların anne ve babaları katılmıştır. EGİ'nin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla araştırmaya katılan öğrencilere algılanan ekonomik güçlüğü ölçmek için geliştirilmiş olan Ekonomik Güçlük Ölçeği (EGÖ) uygulanmıştır. EGİ'nin alt ölçekleri ile EGÖ arasındaki korelasyon katsayıları .25 ile .31 arasında değişmiştir. EGİ'nin alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları .80 ile .91; iki yarım güvenilirlik katsayıları ise .76 ile .88 arasında değişmiştir. Çalışma kapsamında yapılan analizler EGİ'nin Türkçe formunun yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğunu göstermiştir.

The Psychometric Properties of the Economic Measures Index Abstract

This study aims to adapt the Economic Measures Index (EMI) in Turkish. EMI was developed by Conger et al. (1990) in order to measure couples/romantic partners' economic problems. It consists of independent subscales that measure economic hardship comprehensively. These subscales include economic hardship (indicators of family economic conditions and negative economic events), economic pressure (can't make ends meet, material needs and financial cutbacks) and financial concerns. Participants consisted of 278 students (152 girls and 126 boys) from 6th, 7th and 8th grades (secondary schools) and 9th, 10th and 11th grades (high schools) and their mothers and fathers. The Economic Strain Scale (ESS) developed to assess how often students experienced economic strain in their life were used to test the criterion validity of the EMI. The correlation coefficients between the EMI and ESS ranged between .25 and .31. The Cronbach's Alpha internal consistency coefficients of the subscales of the EMI ranged from .80 to .91. The split-half reliability coefficients of subscales ranged between .76 and .88. The analyses showed that the Turkish form of the EMI had sufficient validity and reliability values.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 26 Mayıs 2020
Düzeltilme tarihi: 19 Şubat 2021
Kabul tarihi: 28 Şubat 2020

DOI: 10.7816/nesne-09-19-08

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, aysunergultopcu(at)karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2657-5983

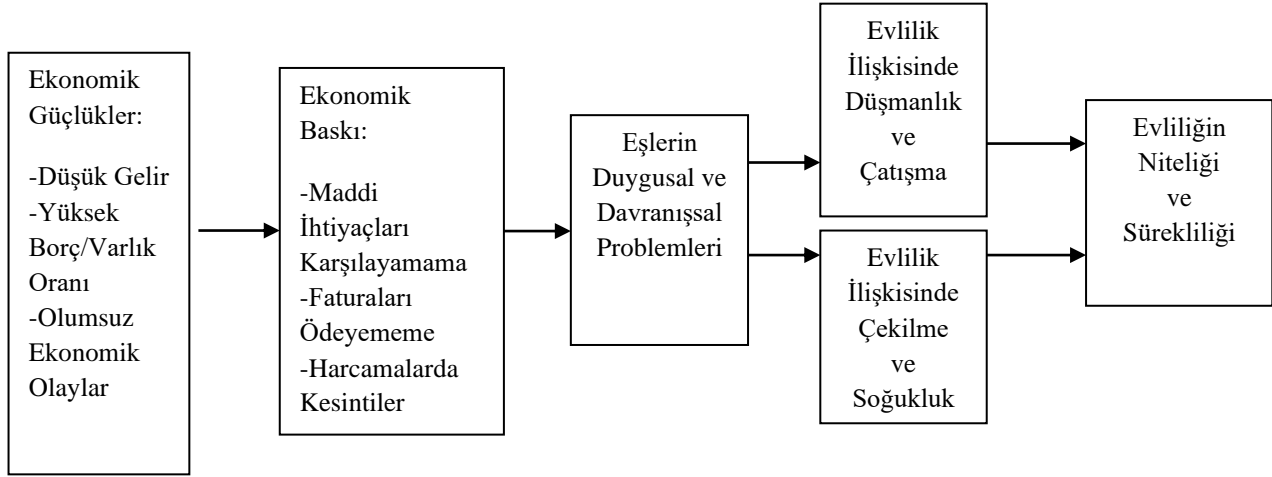
² Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gure(at)ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6907-0312

Son yıllarda dünyanın pek çok ülkesinde yaşanan ekonomik sorunlardaki artış (örn., ekonomik durgunluk, işsizliğin artması, gelir eşitsizliğindeki artış), araştırmacılar arasında sosyoekonomik düzeyin evli ya da evli olmayan çiftler üzerindeki olumsuz etkileri konusunda uzun zamandır devam eden ilgiyi arttırmıştır. Yapılan araştırmalar, ekonomik sorunların çiftlerin psikolojik iyilik halleri ve ilişkileri üzerinde önemli etkilerinin olduğunu göstermiştir (Conger, Conger ve Martin, 2010). Alan yazında, ekonomik sorunların, çiftler üzerindeki etkilerini açıklamaya yönelik geliştirilmiş en fazla öne çıkan modellerden biri *aile stres modelidir* (Conger ve Elder, 1994). Aile stres modeli, ekonomik sorunların çiftlerin depresyon ve öfke gibi duygusal sıkıntılar ve davranış problemleri yaşamalarına yol açarak romantik ilişkilerin niteliği ve sürekliliğini olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir (Conger ve ark., 2010). Hatta bazı kanıtlar parasal konularda yaşanan çatışmanın boşanmayla sonuçlanma ihtimalinin diğer çatışma alanlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dean, Carroll ve Yang, 2007; Dew, Britt ve Huston, 2012). Bununla birlikte, sosyoekonomik düzeyin nasıl tanımlanacağı ve ölçüleceği önemli bir tartışma konusudur. Bu çalışmada, Conger ve arkadaşlarının (1990) aile stres modeli çerçevesinde geliştirdiği, sosyoekonomik düzeyin önemli belirleyicilerinden biri olan ekonomik boyutu çok yönlü ölçen bir ölçme aracının, Ekonomik Güçlük İndeksi'nin (EGİ) Türkçeye uyarlanarak alan yazına kazandırılması amaçlanmıştır.

Karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olan sosyoekonomik düzeyin alan yazında genellikle gelir, eğitim ve meslek çerçevesinde ele alındığı görülmektedir (Bradley ve Corwyn, 2002; Conger ve ark., 2010; Conger ve Donnellan, 2007; Matthews ve Gallo, 2011). Gelir, eğitim ve meslek arasında var olan ilişkilere bakıldığında, özellikle eğitimin geliri yaşam boyu yordayan bir öneme sahip olduğu, ayrıca meslek ve gelir arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişkiler temelinde, sosyoekonomik düzeyin ekonomik boyutunun, eğitim ve meslek boyutlarını da kapsayan bir özelliğinin olduğu vurgulanmaktadır (Conger ve ark., 2010). Bu noktadan hareketle aile stres modeli sosyoekonomik düzeyin ekonomik boyutu üzerinde durmaktadır.

Aile stres modeli, ailenin yaşadığı ekonomik sorunları nesnel ve öznel olmak üzere iki farklı açıdan ele almaktadır (Conger ve ark., 2010; Conger ve Donnellan, 2007). Modelde çiftlerin yaşadığı nesnel ekonomik sorunlar ve bu sorunların çiftler üzerinde yarattığı baskı, EGİ kapsamında ölçülmektedir (Conger ve ark., 1990). İndekste, ailenin içinde bulunduğu nesnel ekonomik koşulları ifade eden *ekonomik güçlük* göstergeleri, düşük geliri, yüksek düzeyde borçlanmayı ve olumsuz ekonomik olayları (örn., artan ekonomik talepler, gelir kaybı ve iş istikrarsızlığı) içermektedir. Bu ekonomik güçlük göstergelerinin, temel olarak yaratacağı ekonomik baskılar yoluyla ailenin işlevselliğini ve bireysel uyumu etkilemesi beklenmektedir. Örneğin, gelir kaybı, maddi ihtiyaçların karşılanmasında zorluklar yaratarak ya da yarattığı ölçüde aile üyeleri için olumsuz sonuçlar doğuracaktır. *Ekonomik baskı* yeterli yiyecek ve giyecek gibi maddi gereksinimleri karşılayamamayı, faturaları ödeyememe ya da iki yakayı bir araya getirememeyi ve sabit zorunlu harcamaları (örn., sağlık sigortası ve tıbbi bakım) kısmayı içermektedir. Özetle, ekonomik güçlük göstergeleri, nesnel ekonomik koşulları, güçlük göstergelerinin yarattığı ekonomik baskı ise sorunun öznel ya da psikolojik yönünü oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, düşük gelir gibi nesnel ekonomik koşullar, bireyleri temel harcamalarda kesintiye gitme gibi çoğu kez hoşça gitmeyen önemli yaşantılarla karşı karşıya bırakmaktadır. Aile üyelerinin karşı karşıya kaldıkları bu yeni duruma, duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak uyum sağlamaları gerekmektedir. Ekonomik baskı bu uyum sürecini temsil ettiği için psikolojik anlama ve öneme sahiptir (Conger, Ge, Elder, Lorenz ve Simons, 1994). Aile stres modelinin kuramsal çerçevesinin temel bileşenleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1'de görüldüğü gibi, aile stres modeline göre, nesnel ekonomik sorunlar ekonomik baskıyı artırarak çiftler üzerinde duygusal sıkıntılara (örn., depresyon, kaygı, kızgınlık ve yabancılaşma) ve davranışsal sorunlara (madde kullanımı ve antisosyal davranış) neden olmaktadır. Aile içerisinde yaşanan somut ekonomik sorunların, ilişkiler üzerindeki etkisinde ekonomik baskının belirleyici olduğunun altı özellikle çizilmektedir (Conger ve Elder, 1994). Yapılan çalışmalar nesnel ekonomik sorunların çiftlerin duygu durumunu genellikle ekonomik baskı yoluyla dolaylı olarak etkilediğini göstermektedir (Örn., Conger ve Elder, 1994; Conger, Ge ve Lorenz, 1994; Conger ve ark., 1990; Lorenz, Conger ve Montague, 1994; Neppl, Senia ve Donnellan, 2016).

Şekil 1. Aile Stres Modeli (Conger ve ark., 1990)

Ekonomik sorunlar yaşayan çiftler bu duruma uyum sağlayabilmek, diğer bir deyişle sahip oldukları sınırlı kaynaklarla geçimlerini sağlayabilmek için yoğun bir ekonomik baskı hissederler. Bu nedenle temel harcamalarda kesintiye gider, satın alınacak önemli şeyleri ve tatil planlarını erteler, bazen de ailenin gelirini artırmak için ek bir işte çalışırlar (Conger ve ark., 1994). Bu durumda artan çalışma saatleri ve çözilemeyen ekonomik sorunlar çiftlerin depresif ve öfkeli hissetmelerine ve geleceğe umutsuz bakmalarına yol açabilmektedir (Conger ve ark., 1994). Farklı kültürlerde yapılan çok sayıda çalışma, aile stres modelini destekler bir biçimde ekonomik baskı yaşayan, diğer bir deyişle elindeki parasal kaynaklarla faturalarını ödeyemeyen, yiyecek, giyecek ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan çiftlerin depresyon, kaygı, somatik yakınmalar, düşmanlık ve sosyal yetersizlik gibi duygusal sorunlar yaşadıklarını göstermiştir (Benner ve Kim, 2010; Conger ve Elder, 1994; Conger ve ark., 1993; Conger ve ark., 1992; Diggs ve Neppl, 2018; Landers-Potts ve ark., 2015; Neppl ve ark., 2016; Newland, Crnic, Cox ve Mills-Koonce, 2013; Solantaus, Leinonen ve Punamaki, 2004).

Aile stres modeli, yaşanan bu duygusal sorunların, romantik ilişkilerin niteliği ve sürekliliğini olumsuz yönde etkilediğini ileri sürmektedir. Ekonomik baskının yarattığı duygusal sorunlar, çiftler arasındaki etkileşimlerde sıcaklığı ve destekleyiciliği azaltmakta ve düşmanlığı ve ilişkisel saldırganlığı artırmakta bu da çiftlerin ilişkilerini olumsuz bir biçimde değerlendirmeleriyle sonuçlanmaktadır (Benner ve Kim, 2010; Conger ve ark., 2010; Kelley, LeBaron ve Hill, 2018; Neppl ve ark., 2016; Wheeler, Kerpelman, Yorgason, 2019). Ekonomik baskının olumsuz sonuçlarının çiftlerin kendi ilişkileriyle sınırlı kalmadığı, çocuklarının genç yetişkinlikteki romantik ilişkilerini de olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Masarik

ve arkadaşlarının (2016) 40'lı yaşlardaki çiftler ve onların genç yetişkinlikte romantik ilişki yaşayan çocukları üzerinde yaptıkları boylamsal çalışmanın sonuçları, 13 yıl arayla veri toplanan her iki nesilde de ekonomik baskı yaşayan çiftlerin birbirlerine karşı daha düşmanca, aşağılayıcı, öfkeli-baskıcı olduklarını ortaya koymuştur. Böylece ekonomik baskı yaşayan çiftler ilişkilerinde daha az mutlu olduklarını ve boşanmayı daha çok düşündüklerini belirtmektedirler (Conger ve ark., 1990). Olumsuz ekonomik koşullar ve yaşantılar ile çiftler arasındaki olumsuz etkileşimler ve çatışma arasındaki ilişkide, özellikle depresif duygu halinin önemli bir rolünün olduğu vurgulanmaktadır (Conger ve Elder, 1994). Depresyon düzeyi yüksek olan aile üyelerinin, hiç depresyon yaşamayan ya da düşük düzeyde depresyon yaşayan aile üyelerine kıyasla, ailedeki diğer kişilerle ilişkilerinde daha düşmanca niyet yüklemeye eğiliminde oldukları, bunun da onların aralarındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Conger ve Elder, 1994).

Türkiye’de ulaşılan kaynaklar çerçevesinde ekonomik sorunların evlilik ilişkileri üzerindeki etkisi konusunda yapılan az sayıdaki çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Güre, Uçanok ve Ergül (2014) tarafından gerçekleştirilen kapsamlı bir proje çerçevesinde yapılan çalışmalardan birinde (Şahin, 2014), ekonomik baskı ve parasal endişeler yaşayan evli kadınlar, yaşamlarının duygusal açıdan sıkıntılı olduğunu (kestirilemez, kontrol edilemez ve stresli) belirtmişlerdir. Kadınların yaşadığı bu duygusal sıkıntılar ise evlilik doyumu ile olumsuz, kadınların eşlerine yönelik psikolojik ve fiziksel saldırganlık düzeyiyle olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Benzer şekilde, Aytaç ve Rankin (2009) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise, ekonomik baskının yalnızca kadınlarda duygusal sıkıntı yarattığı ve eşleriyle ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına neden olduğu görülmüştür.

Türkiye’de yapılan bu çalışmalar, ekonomik güçlük, ekonomik baskı, duygusal sıkıntı ve evlilik problemleri arasındaki ilişkileri ortaya koyması açısından alan yazına önemli katkılar sağlamıştır. Ancak son dönemde Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunlar, bu sorunların çiftlerin iyilik halleri ve ilişkilerinin niteliği üzerindeki olumsuz etkilerinin anlaşılmasını her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Türkiye’de ilgili yazın incelendiğinde, uluslararası yazında olduğu gibi, sosyoekonomik düzey kapsamında çoğunlukla ailenin toplam aylık gelirinin ölçüldüğü kimi zaman da ailenin toplam geliri ile birlikte çiftlerin eğitim durumu ve/veya mesleğinin kullanıldığı görülmektedir (örn., Durak-Batıgün ve Büyükşahin-Sunal, 2017; Durak-Batıgün ve Kılıç, 2011; Gündüz, Yağmurlu ve Harma, 2014; Tercanlı Metin, Harma, Gökçay ve Bahçivan-Saydam, 2017). Gelir, eğitim ve meslek gibi nesnel göstergeler, özellikle birlikte kullanıldıklarında sosyoekonomik düzey için önemli göstergelerdir. Ancak yukarıda değinildiği gibi araştırmalar, sosyoekonomik düzeyin çiftlerin iyilik halleri ve ilişkileri üzerindeki etkileri ve genel olarak da insan gelişimi üzerindeki etkileri konusunda ekonomik sorunların algılanma ve değerlendirilme biçimini içeren ekonomik baskının önemli bir rolünün olduğunu göstermektedir (Conger ve Elder, 1994; Conger, Ge ve Lorenz, 1994; Conger ve ark., 1990; Lorenz ve ark., 1994; Neppel ve ark., 2016). Bu nedenle, sosyoekonomik düzeyin insan gelişimi üzerindeki etkileri konusunda yürütülecek çalışmalarda ekonomik sorunların nesnel ölçümlerinin yanı sıra bu sorunların çiftler tarafından nasıl değerlendirildiğine yönelik ölçümlerin de kullanılması önemli görünmektedir. EĞİ nesnel ekonomik koşullara ek olarak çiftlerin bu koşulları nasıl değerlendirdiklerini ifade eden ekonomik baskıyı da ölçmektedir. İndeks bu yönüyle ilgilenilen konuya göre ekonomik güçlük ve ekonomik baskı ölçümlerinden yalnızca birinin ya da her ikisinin birlikte kullanılmasına olanak vermektedir. Bu çalışmada, sosyoekonomik düzeyi hem içinde bulunan nesnel ekonomik koşulları hem de çiftlerin bu koşulları değerlendirme biçimlerini ölçen Türkçe bir ölçme aracının bulunmaması nedeniyle, EĞİ’nin Türkçeye uyarlanması bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

EGİ sosyoekonomik düzeyi aile temelinde ölçmektedir. İndeks çiftlerden her ikisinin de bildirimine dayanmaktadır ve bu bildirimler ayrı ayrı ya da tek bir aile puanı olarak kullanılabilir. İndeks bu yönüyle farklı kaynaklardan alınan ölçümlerin birlikte kullanılmasına izin vererek sonuçları değerlendirmede daha güçlü bilgiler sağlamaktadır (Conger ve Elder, 1994).

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflar ile ortaöğretim 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden 364 öğrenci ve onların anne ve babaları katılmıştır. Araştırmaya anne ve babası ile birlikte yaşayan ergenler dahil edildiğinden, bu ölçütü karşılamayan toplam 77 ergen veri setinden çıkarılmıştır. Ardından yapılan veri temizleme işlemi sonrası analizler 152'si kız (*Yaş Ort.* = 15.70, *S* = 1.82) ve 126'sı erkek (*Yaş Ort.* = 15.54, *S* = 1.67) toplam 278 ergen ile onların anne ve babaları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anne babalara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Anne ve Babalara Ait Demografik Bilgiler

Eğitim Düzeyi	Anne		Baba	
	N	(%)	N	(%)
İlkokul ve altı	50	18.5	23	9.1
Ortaokul	32	11.8	27	10.7
Lise	81	29.9	57	22.6
Yüksekokul ve üstü	108	39.9	145	57.5
Çalışma Durumu	N	(%)	N	(%)
Çalışan	113	40.6	249	90.20
Çalışmayan	146	52.5	1	.04
Emekli	19	6.8	26	9.4
Yaş	Ort.	S	Ort.	S
	42.82	5.42	46.80	5.61

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Ergen formunda, ergenlerin adı ve soyadı, doğum tarihi, cinsiyeti, sınıfı, kimlerle birlikte yaşadığı soruları yer almıştır. Anne ve baba formunda ise anne ve babanın yaşı, mesleği ve eğitim durumu ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Ekonomik Güçlük İndeksi (EGİ; Economic Measures Index): EGİ, Conger ve arkadaşları (1990) tarafından çiftlerin yaşadıkları ekonomik güçlükleri ölçmek için geliştirilmiştir. EGİ'nin alt boyutları, ekonomik güçlüklerin farklı yönlerini ölçmektedir. Bu boyutlar, *ekonomik güçlük* (ailenin ekonomik koşullarına ilişkin göstergeler ve olumsuz ekonomik olaylar), *ekonomik baskı* (kıt kanaat geçim, maddi ihtiyaçlar ve parasal düzenlemeler) ve *parasal endişeler*dir.

Ailenin ekonomik koşullarına ilişkin göstergeler (indicators of family economic conditions), ailenin aylık geliri (per capita income), gelir/gider oranı (income-to-needs ratio) ve borç/varlık oranı (debt to asset ratio) alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada yalnızca ailenin aylık geliri boyutu kullanılmıştır. Ailenin aylık geliri boyutunda, katılımcılardan ailelerinin toplam aylık gelirlerini maaş, kira geliri, serbest

meslek geliri, başkalarından alınan maddi ya da maddi değeri olan destek, devlet, belediye ya da herhangi bir kurumdan alınan yardım yoluyla elde edilen gelir, öğrenci burslarından elde edilen gelir, hisse senedi, yatırım, nafaka gibi kaynaklardan elde edilen geliri içeren tüm maddi kaynaklarını dikkate alarak belirtmesi istenmektedir.

Olumsuz ekonomik olaylar boyutu (negative economic events), son 12 ay içerisinde yaşanan işten çıkarılma, maaş kesintisi gibi olumsuz ekonomik değişiklikleri değerlendirmeye yöneliktir. Bu boyut 27 maddeden oluşmakta (örn., “Koşulları daha kötü bir işe geçme”) ve maddeler 1=evet, 2=hayır şeklinde yanıtlanmaktadır. Olumsuz ekonomik olaylar alt boyutu puanlanırken ilk olarak bütün maddeler 2=0 olarak yeniden kodlanır, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 15. maddelere eşlerden her ikisi de evet yanıtı verdiyse 2 puan, eşlerden yalnızca biri evet yanıtı verdiyse 1 puan verilir. Diğer tüm maddelere eşlerden herhangi biri evet yanıtı verdiyse 1 puan verilir. Son olarak tüm maddeler toplanır ve tek bir aile puanı elde edilir. Olumsuz ekonomik olaylar alt boyutundan alınan yüksek puan katılımcıların daha fazla olumsuz ekonomik olay yaşadıklarını göstermektedir. Olumsuz ekonomik olaylar boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .80’dir.

Ekonomik baskı (economic pressure) boyutu, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamada yaşadığı güçlükleri ve bu güçlükleri gidermek için yapılan düzenlemeleri ölçmektedir. Bu boyut *kıt kanaat geçim*, *maddi ihtiyaçlar* ve *parasal düzenlemeler* olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. *Kıt kanaat geçim (can't make ends meet)*, faturaları ödemede ne kadar zorlandığını ve ay sonunda elde kalan parayı ölçmeye yönelik iki sorudan oluşmaktadır. Birinci soru (“Son bir yıl içerisinde faturalarınızı ödemede ne kadar zorlandınız”), 5’li Likert tipi (1=çok fazla zorlandık, 2=oldukça zorlandık, 3=biraz zorlandık, 4=çok az zorlandık, 5=hiç zorlanmadık); ikinci soru (“Son bir yılınızı dikkate aldığımızda her ayın sonunda elinizde ne kadar para kalır”), 4’lü Likert tipi (1=epeyce kalır, 2=biraz kalır, 3=ancak aylık ödemelere yeter, 4=aylık ödemelere yetmez) bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Kıt kanaat geçim boyutu puanlanırken ilk olarak birinci soru ters kodlanır, ardından maddeler standardize edilerek anneler ve babalar için ayrı ayrı toplanır ve son olarak anne ve babanın puanlarının ortalaması alınarak tek bir aile puanı elde edilir. Kıt kanaat geçim boyutundan alınan yüksek puan, katılımcıların faturaları öderlerken ve para arttırdıklarında daha çok zorlandıklarını göstermektedir. *Maddi ihtiyaçlar (material needs)* boyutu, sahip olunan kaynakların ev, yiyecek, giyecek, mobilya ve eşya gibi ihtiyaçları karşılamak için yeterli olup olmadığını ve gerekli olduğunda sağlık masraflarının ne ölçüde karşılanabildiğini ölçen toplam 6 maddeden (örn., “Başımızı sokacak bir ev almaya yetecek kadar paramız var”) oluşan 5 dereceli bir ölçektir (1=tamamıyla doğru, 2=doğru, 3=kısmen doğru, 4=doğru değil, 5=hiç doğru değil). Maddi ihtiyaçlar puanlanırken maddeler anneler ve babalar için ayrı ayrı toplandıktan sonra ortalaması alınarak tek bir aile puanı elde edilir. Boyuttan alınan yüksek puan, katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamakta daha çok zorlandıklarını ifade etmektedir. *Parasal düzenlemeler (financial cutbacks)* boyutu ise, ekonomik güçlükleri gidermek için harcamalarda yapılan düzenlemeleri ve kesintileri değerlendiren 29 maddeyi (örn., “Masrafları karşılamak için fazla mesai ya da ek iş yapma”) kapsamakta ve maddeler 1=evet, 2=hayır şeklinde yanıtlanmaktadır. Parasal düzenlemeler alt boyutu puanlanırken ilk olarak bütün maddeler 2=0 olarak yeniden kodlanır, 1. maddeye eşlerden her ikisi de evet yanıtı verdiyse 2 puan, eşlerden yalnızca biri evet yanıtı verdiyse 1 puan verilir. Birinci madde hariç diğer maddelerin tümüne eşlerden herhangi biri evet yanıtı verdiyse 1 puan verilir. Son olarak tüm maddeler toplanır ve tek bir aile puanı elde edilir. Parasal düzenlemeler alt boyutundan alınan yüksek puan katılımcıların parasal konularda yaptıkları düzenlemelerin ve kesintilerin arttığını göstermektedir. Ekonomik baskı boyutunun alt boyutlarından iki maddeden oluşan kıt kanaat geçim için korelasyon katsayısı .70, maddi ihtiyaçlar ve parasal düzenlemeler için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .93 ve .88’dir.

Parasal endişeler (financial concerns) boyutu, parasal sorunlar yüzünden yaşanan endişeleri ölçmeye yönelik 5 maddeden oluşmaktadır (örn., “Parasal sorunlarım yüzünden uyumakta güçlük çekerim”). Her madde 1=tamamıyla katılıyorum ile 5=hiç katılmıyorum arasında değerlendirilmektedir. Parasal endişeler alt boyutu puanlanırken maddelerin tümü ters kodlandıktan sonra anne ve babalar için ayrı ayrı toplanır ve ortalaması alınarak tek bir aile puanı elde edilir. Boyuttan alınan puan arttıkça, parasal endişe yaşama düzeyi artmaktadır. Parasal endişeler boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .89’dur.

Ekonomik Güçlük Ölçeği (EDÖ; Economic Strain Scale). Ölçek Connor-Smith, Compas, Wadsworth, Thomsen ve Saltzman (2000) tarafından ergenlerin ne sıklıkla ekonomik güçlük yaşadıklarını belirlemek amacıyla, Strese Tepkiler Ölçeği’nin (The Responses to Stress Questionnaire) bir versiyonu olarak geliştirilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin Wadsworth ve Compas (2002) tarafından geliştirilen formu kullanılmıştır. Toplam 8 maddeden oluşan ölçek (Örn., “Anne-babamın faturaları ödeyecek kadar parası yok”) 4 dereceli Likert tipi bir ölçme aracıdır (1 = hiçbir zaman doğru değil, 2 = bazen doğru, 3 = sıklıkla doğru ve 4 = her zaman doğru). Ergenlerden, ölçekteki soruları ailelerinin son 6 ay içindeki durumunu düşünerek cevaplamaları istenmektedir. Ölçekten alınan puanlardaki artış, algılanan ekonomik güçlüğü arttırdığını göstermektedir. Orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısının .90 olduğu bildirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Uçanok ve Güre (2014) tarafından yapılmış ve iç tutarlık katsayısı, kızlar için .95, erkekler için .76 olarak bildirilmiştir. Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

İşlem

Milli Eğitim Bakanlığı’ndan ve etik kuruldan gerekli izinler alındıktan sonra ölçekler çocuk, anne ve baba formu olmak üzere üç ayrı kitapçık haline getirilmiştir. Uygulama araştırmacının kendisi tarafından sınıf ortamında ve ders saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulama süresi, yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Anne ve baba formları kapalı bir zarf içerisinde çocuk aracılığıyla anne ve babaya iletilmiştir. Anne babalardan doldurdukları ölçekleri araştırmacıya yine kapalı bir zarf içerisinde geri iletmeleri istenmiştir. Hem öğrenciler hem de anne babalar araştırmacının amacı, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve istedikleri herhangi bir zamanda neden göstermeden araştırmadan çekilebilecekleri konusunda bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca kendilerinden alınan bilgilerin gizli kalacağı belirtilmiştir.

Bulgular

Ekonomik Güçlük İndeksi’nin Türkçeye uyarlama sürecinde ilk olarak İndeks Türkçeye çevrilmiş, psikoloji ve sosyoloji alanında uzman dört akademisyenin çeviri hakkında görüş ve önerileri dikkate alınarak düzenlemeler yapılmıştır. EĞİ, ABD’de 1980’lerde tarımsal ekonomide yaşanan çöküşün Iowalı ailelerin yaşamlarını nasıl etkilediğini açıklamaya yardımcı olmak için geliştirilmiştir (Conger ve Conger, 2002; Conger ve ark., 2002; Conger ve Elder, 1994). Bu nedenle Türkiye’nin ya da kentte yaşayan ailelerin ekonomik yapısına uygun olmayan bazı maddeler İndeks’ten çıkarılmıştır (örn., Maddi zorluklar nedeniyle bazı tarım arazilerini satmak veya devretmek). Bazı maddeler ise birleştirilmiştir (örn., Kiliseye yardım etmeyi azaltma” ve “Diğer yardım kuruluşlarına yardım etmeyi azaltma” maddeleri, “Herhangi bir hayır ya da yardım kurumuna yardım etmeyi azaltma” şeklinde birleştirilmiştir). Böylece kıt kanaat geçim, maddi ihtiyaçlar ve parasal endişeler boyutlarının madde sayısı aynı kalmış ancak parasal düzenlemeler boyutunda yer alan 29 madde 26 maddeye ve olumsuz ekonomik olaylar boyutunda yer alan 27 madde 15 maddeye düşmüştür. Sonuç olarak *olumsuz ekonomik olaylar, ekonomik baskı ve parasal endişeler boyutlarının* orijinal ölçekte toplam madde sayısı 69 iken bu çalışmada 54 olmuştur.

Orijinal ölçeğin psikometrik özellikleri sınanırken yalnızca güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda olumsuz ekonomik olaylar, maddi ihtiyaçlar, parasal düzenlemeler ve parasal endişeler için Cronbach Alfa sırasıyla .80, .93, .88 ve .89 ve iki maddeden oluşan kıt kanaat geçim için korelasyon katsayısı .70 olarak hesaplanmıştır. EĞİ'nin farklı dillere uyarlandığı diğer çalışmalarda da benzer şekilde yalnızca İndeksin alt boyutlarının güvenilirlik analizlerinin yeterli kabul edildiği görülmektedir (Behnke ve ark., 2008; Leinonen, Solantaus ve Punamaki, 2003; Parke ve ark., 2004). Bu çalışmada ise İndeksin güvenilirlik analizlerine (Cronbach Alfa ve iki yarım güvenilirlik) ek olarak, ölçüt geçerliğini sınamak için anne babanın ortak bildirimine dayanan EĞİ puanı ile ergenlerin EGÖ'nden aldıkları puan arasındaki ilişkilere bakılmıştır.

Güvenirlik çalışması

EĞİ'nin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ekonomik baskı boyutunda yer alan maddi ihtiyaçlar alt boyutu için .87 ve parasal düzenlemeler alt boyutu için .90 ve iki maddeden oluşan kıt kanaat geçim için korelasyon katsayısı .80'dir. Olumsuz ekonomik olaylar ve parasal endişeler boyutu Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise sırasıyla .78, ve .91'dir. EĞİ'nin alt ölçeklerin iki yarım güvenilirlik katsayıları maddi ihtiyaçlar için .88, parasal düzenlemeler için .85, kıt kanaat geçim için 76, olumsuz ekonomik olaylar için .73 ve parasal endişeler boyutu için .85'tir.

Ölçüt Geçerliği

EĞİ'nin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla, aylık gelir, olumsuz ekonomik olaylar, kıt kanaat geçim, maddi ihtiyaçlar, parasal düzenlemeler ve parasal endişeler toplam puanları ile Ekonomik Güçlük Ölçeği toplam puanı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar, EĞİ'nin her bir alt boyutu için anne baba bildirimlerinin toplanıp ortalamasının alınmasıyla elde edilen aile toplam puanları ile ergen bildirimine dayanan Ekonomik Güçlük Ölçeği toplam puanı arasındaki korelasyonların, aylık gelir için $r = -.24$ ($p < .01$), olumsuz ekonomik olaylar için $r = .31$ ($p < .01$), kıt kanaat geçim için $r = .25$ ($p < .01$), maddi ihtiyaçlar için $r = .28$ ($p < .01$), parasal düzenlemeler için $r = .26$ ($p < .01$) ve parasal endişeler için $r = .29$ ($p < .01$) olduğunu göstermiştir. Her iki ölçek arasındaki korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar ile Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	2	3	4	5	6	7	Ort.	S	Min.	Mak.	N
1. Aylık gelir	-.24**	-.45**	-.25**	-.15	-.30**	-.24**	3.365,83	2161,63	.00	15.000	164
2. Kıt kanaat geçim	-	.62**	.63**	.32**	.70**	.25**	-.03	1.64	-3,40	4,35	239
3. Maddi ihtiyaçlar		-	.57**	.33**	.63**	.28**	16,45	5,56	6	29	237
4. Parasal düzenlemeler			-	.56**	.67**	.26**	8,62	6,06	.00	26	236
5. Olumsuz ekonomik olaylar				-	.41**	.31**	1,97	2,52	13	.00	236
6. Parasal endişeler					-	.29**	12,24	5,40	5	25	239
7. Ergenin algıladığı ekonomik güçlük						-	2,76	4,36	.00	24	278

**p < .01.

Tartışma

Bu çalışmada Conger ve arkadaşları (1990) tarafından eşlerin/romantik partnerlerin yaşadıkları ekonomik güçlükleri ölçmek için geliştirilmiş olan Ekonomik Güçlük İndeksi'nin Türkiye örneklemini üzerinde psikometrik özelliklerinin sınanması amaçlanmıştır. EGI'nin iç tutarlılığına ilişkin analizler, Conger ve arkadaşlarının (1990) çalışması ve diğer kültürlerde yapılan uyarlama çalışmaları (örn., Behnke ve ark., 2008; Leinonen ve ark., 2003; Parke ve ark., 2004) ile benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Mevcut çalışmada elde edilen iç tutarlık değerleri, ayrıca Türkiye'de EGI'nin kullanıldığı anneler üzerinde yürütülen yakın zamanlı bir çalışmanın (Güre ve ark., 2014) sonuçlarıyla da uyumludur.

EGI'nin ölçüt geçerliğini incelemek amacıyla İndeks'in her bir alt boyutu için anne babanın ortak bildirimlerine dayanan aile toplam puanları ile çocuğun bildirimine dayanan Ekonomik Güçlük Ölçeği toplam puanı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İndeks'te yer alan hem ekonomik güçlüğün hem de ekonomik baskının alt boyutları ile ergenin algıladığı ekonomik güçlük arasındaki tüm ilişkilerin beklendik yönde anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca anne babanın bildirdiği toplam aylık gelir ile ergenin algıladığı ekonomik güçlük arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı bulunmuştur. Anne ve babanın ailenin yaşadığı ekonomik güçlüklerle ilişkin değerlendirmeleri ile onların çocuklarının değerlendirmeleri arasında elde edilen beklendik yöndeki anlamlı ilişkiler EGI'nin ölçüt geçerliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, daha sonra Güre ve arkadaşları (2014) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada (Şahin, 2014) ortaya konulan, EGI'nin aylık gelir, ekonomik baskı ve parasal endişeler boyutlarının evli kadınlarda duygusal sıkıntıyla beklendik yönde ilişkili olması, İndeksin ölçüt geçerliliğinin diğer bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ekonomik sorunlarla çiftlerin yaşadığı duygusal sıkıntı arasındaki bu ilişkiler alan yazındaki çok sayıda çalışmada ortaya konmuştur. Bu konudaki çalışmalar, ekonomik sorunların çiftlerde depresyon, kaygı, düşmanlık ve sosyal yetersizlik gibi duygusal sorunlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (örn., Benner ve Kim, 2010; Conger ve ark., 1993; Diggs ve Neppl, 2018; Neppl ve ark., 2016; Newland ve ark., 2013; Solantaus ve ark., 2004). Bu duygusal sorunlar ise sonrasında çiftlerin ilişkilerinde sıcaklığı ve destekleyiciliği azaltarak, düşmanlığı ve ilişkisel saldırganlığı artırarak ilişkilerinin sürekliliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Benner ve Kim, 2010; Conger ve ark., 2010; Kelley ve ark., 2018; Neppl ve ark., 2016; Wheeler ve ark., 2019).

EGI'nin önemli bir alt ölçeği olan ekonomik güçlük, ailenin yaşadığı düşük gelir, yüksek borçluluk oranı ve olumsuz ekonomik olaylar gibi nesnel ölçümleri içermektedir. Bu kapsamda, sosyoekonomik düzeyi ölçmek için aile stres modeli dışındaki araştırmalarda sıklıkla tek başına kullanılan ailenin toplam aylık geliri, masrafları kısma gerekliliği ve yaşanan ekonomik zorluklar hakkında önemli bilgiler ortaya koymakla birlikte, söz konusu geliri elde etme stratejileri hakkında çok az fikir vermektedir. Oysa araştırmalar, gelirleri ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen ailelerin bu durum karşısında bazı stratejiler geliştirdiklerini göstermektedir. Bunlardan bazıları, harcamalarda kesintiye gitme, iş değiştirme ya da ek bir işte çalışma gibi gelir oluşturu ya da artırıcı stratejilerdir. Diğer bazı stratejiler ise gelir arttırmaya yönelik eylemler yerine birikmiş paradan harcama, kredi ya da borç para alarak geçinme gibi kısa vadede koruyucu fakat uzun vadede olumsuz etkileri olan düzenlemeleri içermektedir (Elder, Robertson ve Foster, 1994).

EGI'nin bu noktada, çiftlerin yaşadıkları nesnel ekonomik koşulları ifade eden ekonomik güçlük ile bu koşullara ilişkin değerlendirmelerini ve geliştirdikleri stratejileri içeren ekonomik baskı arasında yaptığı ayırım oldukça önemlidir. Örneğin, bir kişinin işini kaybettiğini ve buna bağlı gelirinde de bir kayıp yaşadığını varsayalım. Bu ayrıma göre, kişinin yaşadığı bu durum eğer kişi faturalarını ödemekte ya da

sağlık, gıda, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanacağını düşünürse; diğer bir deyişle ekonomik baskı yaşarsa, duygusal strese yol açacak ve eşiyle ya da partneriyle ilişkilerini olumsuz yönde etkileyecektir (Conger ve ark., 1992). Bununla birlikte, aile stres modelinde ekonomik stres sürecinin bir parçası olan ekonomik baskının basit öznel deneyimler olmadığı, ailenin işlevselliğini önemli ölçüde etkileyebilecek somut yaşantıların bir yansıması olduğu özellikle vurgulanmaktadır (Conger ve ark., 2010). Çalışmamızın bulguları, bu noktayı destekler bir biçimde, ekonomik baskı kapsamındaki ölçümlerin, ekonomik güçlüğü nesnel ölçümlerinden ailenin aylık geliri ve olumsuz ekonomik olaylarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışmamızda, ailenin aylık geliri düştükçe geçim sıkıntısının arttığı, temel ihtiyaçları karşılamamanın çok büyük oranda zorlaştığı ve ailelerin bu sıkıntılar karşısında çeşitli ekonomik düzenlemelere gittikleri belirlenmiştir. EGI'nin bir diğer nesnel ekonomik boyutu olan olumsuz ekonomik olaylar ile ilgili sonuçlarımız da benzer şekilde, gelir kaybı ve işten çıkarılma gibi olumsuz ekonomik yaşantılar arttıkça geçim sıkıntısının arttığını, temel ihtiyaçları karşılamamanın zorlaştığını ve yaşanan sorunlar karşısında parasal düzenlemelerin büyük oranda arttığını göstermiştir. Ekonomik güçlük ile ekonomik baskı arasında gözlenen bu ilişkiler alan yazındaki diğer çalışmalarla genel olarak tutarlıdır (örn., Conger ve ark., 2002; Conger ve ark., 1994; Conger ve ark., 1992; Newland ve ark., 2013; Simons ve ark., 2016). Çalışmamızda ilginç bir şekilde ekonomik güçlüğü nesnel iki ölçümünden ailenin aylık geliri ile olumsuz ekonomik olaylar arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır. Benzer şekilde Şahin'in (2014) çalışmasında da toplam aylık gelire olumsuz ekonomik olaylar arasındaki ilişki anlamlı değildir. Bunun olumsuz ekonomik olaylar boyutundaki maddelerin (örn., işten çıkarılma, maaş ya da ücrette kesinti) daha çok ekonomik kriz dönemlerinde yaşanabilecek sorunları içermesinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın verilerinin alındığı zamanın böyle bir döneme rastlamamış olması, söz konusu iki değişken arasındaki ilişkiyi etkilemiş olabilir. İleride yapılacak çalışmalarda söz konusu ilişkiler farklılaşabilir.

Çalışmamızın sonuçları, ekonomik baskının alt boyutlarının birbiriyle olan korelasyonlarının, ekonomik baskının alt boyutlarının ekonomik güçlük ölçümleri ile olan korelasyonlarından belirgin bir şekilde daha düşük olduğunu göstermektedir (bkz., Tablo 2). Bu durum, somut ekonomik güçlüklerin yanı sıra, çiftlerin sahip oldukları kaynakların ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyeceğine ilişkin değerlendirmelerinin de önemli olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte Conger ve arkadaşlarının (1994) da vurguladığı gibi, ekonomik baskının ekonomik güçlekle arasındaki kısmi ilişkilere bakarak, ekonomik baskıyı, bütünüyle yaşanan somut ekonomik güçlüklerin öznel değerlendirmeleri olarak kabul etmek doğru olmayacaktır. Diğer bir deyişle, ekonomik baskının, öznel olmanın yanı sıra, çiftlerin içinde buldukları ekonomik gerçekliği yansıtan da bir yönü vardır.

Alan yazındaki çalışmaların büyük çoğunluğunda, nesnel ekonomik koşulları içeren ekonomik güçlük ile çiftlerin bu koşullara ilişkin değerlendirmelerini içeren ekonomik baskı ölçümleri birlikte kullanılmıştır. Bu çalışmalarda, nesnel ekonomik koşulların, çiftlerin ilişkilerini ve aile üyelerinin iyilik hallerini ekonomik baskı yoluyla dolaylı olarak etkilediği görülmektedir (örn., Conger ve ark., 2002; Conger ve Elder, 1994; Neppl ve ark., 2016; Parke ve ark., 2004; Solantaus ve ark., 2004). Son dönemde yapılan çalışmalarda ise, ekonomik baskının genellikle tek başına kullanıldığı ve çiftlerin duygusal stres (Diggs ve Neppl, 2018), depresif belirti (Helms ve ark., 2014) ve ilişkilerinde düşmanca, aşağılayıcı, öfkeli-baskıcı davranma düzeyleriyle (Masarik ve ark., 2016) pozitif; yaşamsal kontrol, benlik saygısı ve olumlu duyguları içeren olumluluk düzeyi (Neppl, Jeon ve Schofield, 2015) ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Diğer yandan ailenin aylık geliri gibi nesnel ölçümler, özellikle ekonomik dezavantajlılık ile yoksulluk çalışmaları açısından daha önemli göstergeler olarak kabul edilmektedir (Barnett, 2008).

EGİ'nin diğer önemli bir boyutu olan parasal endişeler, eşlerin ekonomik sorunlar yüzünden duydukları endişeyi ve stresi ifade etmektedir. Parasal endişeler boyutu bazı çalışmalarda kullanılan ekonomik güçlüğün öznel değerlendirmelerini içeren ekonomik sıkıntı (economic strain) ile benzerlik göstermektedir (Glei, Goldman ve Weinstein, 2018; Karademas ve Roussi, 2016). Söz konusu çalışmalarda ekonomik sıkıntının genellikle çiftlerin yakın geçmişte ya da o sırada ekonomik durumlarını nasıl algıladıkları ve gelecekte ekonomik bir tehdit hissedip hissetmedikleri kapsamında ölçüldüğü görülmektedir. EGİ'nin parasal endişeler boyutu örneğin, "Bu yılki durumum bir önceki yıla göre çok daha kötü", "Gelecek yıl kendimi geçirebileceğimden emin değilim" gibi maddeler çerçermektedir. Çalışmamızda parasal endişelerin EGİ'nin tüm boyutları ile en güçlü ilişkisi olan boyut olduğu belirlenmiştir. Parasal endişelerin, özellikle de ekonomik baskının alt boyutları ile güçlü korelasyonları, çiftlerin yaşadıkları olumsuz ekonomik deneyimlere uyum sağlama sürecindeki psikolojik etkiyi ortaya koyması bakımından önemlidir. Çiftlerin algıladığı parasal endişe düzeyi arttıkça, ilişkilerinin niteliği düşmekte (Kelley ve ark., 2018) aralarındaki anlaşmazlıklar artmakta ve birlikte geçirdikleri zaman azalmaktadır (Gudmunson, Beutler, Israelsen, McCoy, and Hill, 2007). Türkiye'de yapılan bir çalışmada da evli kadınlarda parasal endişe düzeyi arttıkça yaşanan duygusal stres düzeyinin arttığı görülmüştür (Şahin, 2014).

EGİ, temel olarak ekonomik sorunların çiftlerin iyilik halleri ve ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Türkiye'de yütülen az sayıdaki çalışmada da uluslararası yazına paralel bir şekilde, ekonomik baskının duygusal sıkıntı yoluyla evlilik ilişkileri üzerindeki etkileri ele alınmıştır (Aytaç ve Rankin, 2009; Şahin, 2014). Ekonomik güçlüklerin aileler üzerindeki olumsuz etkilerinin çiftlerin iyilik halleri ve ilişkileri ile sınırlı olmadığı dikkate alındığında, EGİ'nin toplumbilim alanındaki sosyoekonomik düzeyi içeren diğer araştırmalarda da kullanılabilirliği ve bu açıdan önemli bir uygulama alanına sahip olacağı düşünülebilir. Araştırmacılar, ilgilenilen konuya göre ekonomik güçlük ve ekonomik baskı ölçümlerinden yalnızca birini ya da her ikisini birlikte kullanabilirler. Örneğin, ekonomik baskının ölçülmesi, eşit ekonomik koşullara sahip ailelerin farklı düzeyde ekonomik baskı hissetmelerini etkileyen faktörleri belirlemek bakımından oldukça önemlidir. Farklı iki aile benzer ekonomik sorunlar yaşayabilir ancak yaşam standartları farklı ise bu sorunlara farklı tepkiler verebilirler. Örneğin çocuğunun bilişsel gelişimine yatırım yapmaya önem veren bir aile, bunun görece daha az önemli olduğunu düşünen aynı ekonomik sorunlarla karşılaşan başka bir aileye göre daha fazla ekonomik baskı hissedebilir. EGİ, ekonomik baskının yüksek yaşam standartlarından mı yoksa azalan harcamalara yeterince uyum sağlayamamaktan mı kaynaklandığını belirleme gücüne sahiptir (Elder ve ark., 1994).

EGİ'nin diğer bir güçlü yanı ise aile temelinde çiftlerden her ikisinin de ayrı ayrı bildirimlerine dayanmasıdır. Bu durum araştırmacılara, bu bildirimlerin araştırmanın amacına göre birlikte ya da ayrı kullanılması imkanı sunmaktadır. Örneğin, ekonomik baskının çiftlerin ilişkileri üzerindeki etkisi incelenirken, ekonomik baskı ile ilgili çiftlerin ortak bildirimlerinin yerine bireysel bildirimlerin kullanılması daha uygun olabilir. Çünkü bireyin hissettiği ekonomik baskının, onun partnerine yönelik davranışlarını ve ilişkileri hakkındaki değerlendirmelerini ne yönde etkilediğini anlamaya olanak verecektir (Karademas ve Roussi, 2016). Bireysel bildirimlerin kullanılması ayrıca ekonomik koşullara verilen tepkileri cinsiyet temelinde ortaya koyabilme imkanı sunacaktır.

EGİ'nin psikometrik özelliklerinin sınırdığı mevcut çalışmanın sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlardan biri, ölçeğin yalnızca kentte yaşayan evli çiftler üzerinde sınılanmış olmasıdır. EGİ'nin ileride evli olmayan ya da eşinden boşanmış/ayrı bireyler üzerinde de test edilmesi, ekonomik güçlüklerin aile türüne göre değişen yönlerini görmemize olanak sağlayacaktır. Oakes (2012), sosyoekonomik düzeyin içinde yaşanan kültüre, döneme ve coğrafi bölgeye göre değişkenlik gösterebildiğini ve bu nedenle tüm

araştırmalarda yardımcı olacak evrensel bir SED ölçümü hayal etmenin zor olduğunu vurgulamıştır. Bu değişkenlik, SED'in kendi doğasından kaynaklanan bir sınırlılık olarak görülebilir. Bu bağlamda ileride yapılacak çalışmalarda, ölçeğin özellikle farklı bölgelerde ve farklı sosyoekonomik gruplarda (tarımda, sanayide, hizmet sektöründe çalışanlar gibi), hatta hızlı ve radikal ekonomik değişimlerin yaşanması durumunda zamana bağlı yeniden incelenmesi önerilebilir.

Bu sınırlılıklarla birlikte, mevcut araştırmanın bulguları EĞİ'nin Türkçe formunun yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğuna işaret etmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında evli çiftlerde ekonomik güçlüğü incelemeye yönelik, 54 madde ve üç temel boyuttan oluşan bir ölçme aracı alana kazandırılmıştır. Bu kapsamdaki analizler, EĞİ'nin kentte yaşayan evli çiftlerden oluşan örneklemede yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Son yıllarda ülkemizde yaşanan ekonomik sorunların aile ilişkileri ve aile bireylerinin iyilik halleri üzerindeki etkileri dikkate alındığında, EĞİ'nin ileride farklı bağlamlarda yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Aytaç, I. A. ve Rankin, B. H. (2009). Economic crisis and marital problems in Turkey: Testing the family stress model. *Journal of Marriage and Family*, 71, 756-767.
- Barnett, M. A. (2008). Economic disadvantage in complex family systems: Expansion of family stress models. *Clinical Child and Psychological Review*, 11, 145-161.
- Durak-Batıgün, A. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2017). TV dizilerinde yer alan karakterlerle kurulan parasosyal etkileşim: Evlilik doyumu, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 52-62.
- Behnke, A. O., MacDermid, S. M., Coltrane, S. L., Parke, R. D., Duffy, S. ve Widaman, K. F. (2008). Family cohesion in the lives of Mexican American and European American parents. *Journal of Marriage and Family*, 70(4), 1045-1059.
- Benner, A. D. ve Kim, S. Y. (2010). Understanding Chinese American adolescents' developmental outcomes: Insights from the family stress model. *Journal of Research on Adolescence*, 20(1), 1-12.
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual review of psychology*, 53(1), 371-399.
- Conger, D. R., Elder Jr, H. G., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Huck, S. ve Melby, J. N. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. *Journal of Marriage and Family*, 52, 643-656.
- Conger, R. D. ve Conger, K. J. (2002). Resilience in Midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 64, 361-373.
- Conger, R. D. ve Donellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175-199.
- Conger, R. D. ve Elder Jr., G. H. (1994). Families in troubled times: The Iowa youth ve families project. R. D. Conger ve G. H. Elder Jr., (Ed.). *Families in troubled times: Adapting to change in rural America* içinde (3-19). Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Conger, R. D., Conger K. J. ve Martin, A. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 685-704.
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder Jr., G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early boys. *Child Development*, 63, 526-541.

- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder Jr., G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29, 206-219.
- Conger, R. D., Ge, X. ve Lorenz, F. O. (1994). Economic Stress and Marital Relations. R. D. Conger ve G. H. Elder Jr., (Ed.). *Families in troubled times: Adapting to change in rural America* içinde (187-203). Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Elder Jr, G. H., Robertson, E. B. ve Foster, E. M. (1994). Survival, loss, and adaptation: A perspective on farm families. R. D. Conger ve G. H. Elder Jr., (Ed.). *Families in troubled times: Adapting to change in rural America* içinde (79-103). Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Conger, R. D., Ge, X., Elder Jr., G. H., Lorenz, F. O. ve Simons, R. L. (1994). Economic stress, coercive family process and developmental problems of adolescents [Special issue on children and poverty]. *Child Development*, 65, 541-561.
- Conger, R. D., Wallace, L. E., Sun, Y., Simons, R. L., McLoyd, V. C. ve Brody, G. (2002). Economic pressure in African American families: A replication and extension of the family stress model. *Developmental Psychology*, 38, 179-193.
- Connor-Smith, J. K., Compas, B. E., Wadsworth, M. E., Thomsen, A. H. ve Saltzman, H. (2000). Responses to stress in adolescence: Measurement of coping and involuntary stress responses. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 976-992.
- Dean, L. R., Carroll, J. S. ve Yang, C. (2007). Materialism, perceived financial problems, and marital satisfaction. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 35(3), 260-281.
- Dew, J., Britt, S. ve Huston, S. (2012). Examining the relationship between financial issues and divorce. *Family Relations*, 61(4), 615-628.
- Diggs, O. N. ve Neppl, T. K. (2018). The influence of economic pressure on emerging adult binge drinking: Testing the Family Stress Model over time. *Journal of youth and adolescence*, 47(11), 2481-2495.
- Durak Batıgün, A. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.
- Glei, D. A., Goldman, N. ve Weinstein, M. (2018). Perception has its own reality: Subjective versus objective measures of economic distress. *Population and development review*, 44(4), 695-722.
- Gudmunson, C. G., Beutler, I. F., Israelsen, C. L., McCoy, J. K. ve Hill, E. J. (2007). Linking financial strain to marital instability: Examining the roles of emotional distress and marital interaction. *Journal of Family and Economic Issues*, 28(3), 357-376.
- Gündüz, G., Yagmurlu, B. ve Harma, M. (2015). Self-regulation mediates the link between family context and socioemotional competence in Turkish preschoolers. *Early Education and Development*, 26(5-6), 729-748.
- Güre, A, Uçanok, Z ve Ergül, A. (2014). Aile içerisindeki olumsuz yaşam olayları, anne davranışı ve anne-ergen ilişki niteliği ile ergen uyumu arasındaki ilişkilerin aile stres modeli çerçevesinde anne ve ergen bildirimine dayalı ve boylamsal olarak incelenmesi. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, Proje No: 11B5358001.
- Helms, H. M., Supple, A. J., Su, J., Rodriguez, Y., Cavanaugh, A. M. ve Hengstebeck, N. D. (2014). Economic pressure, cultural adaptation stress, and marital quality among Mexican-origin couples. *Journal of Family Psychology*, 28(1), 77-87.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Biricik, D. (2013). “Bir İnsan Çiz Testi” sonuçlarının nesiller ve cinsiyetler arası karşılaştırılması: 33 yıl sonra. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(72), 36-43.

- Karademas, E. C., ve Roussi, P. (2016). Financial strain, dyadic coping, relationship satisfaction, and psychological distress: A dyadic mediation study in Greek couples. *Stress and Health*, 33(5), 508-517.
- Kelley, H. H., LeBaron, A. B. ve Hill, E. J. (2018). Financial stress and marital quality: The moderating influence of couple communication. *Journal of Financial Therapy*, 9(2), 17-36.
- Landers-Potts, M. A., Wickrama, K. A. S., Simons, L. G., Cutrona, C., Gibbons, F. X., Simons, R. L. ve Conger, R. (2015). An extension and moderational analysis of the family stress model focusing on African American adolescents. *Family Relations*, 64(2), 233-248.
- Leinonen, J. A., Solantaus, T. ve Punamäki, R. L. (2003). Social support and quality of parenting under economic pressure and work load: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology*, 17, 221-332.
- Lorenz, F. O., Conger, R. D. ve Montague, R. B. (1994). Doing Worse and Feeling Worse: Psychological Consequences of Economic Hardship. R. D. Conger ve G. H. Elder Jr., (Ed.). *Families in troubled times: Adapting to change in rural America* içinde (167-186). Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- Masarik, A. S., Martin, M. J., Ferrer, E., Lorenz, F. O., Conger, K. J. ve Conger, R. D. (2016). Couple resilience to economic pressure over time and across generations. *Journal of Marriage and Family*, 78(2), 326-345.
- Matthews, K. A. ve Gallo, L. C. (2011). Psychological perspectives on pathways linking socioeconomic status and physical health. *Annual Review of Psychology*, 62, 501-530.
- Metin, G. T., Harma, M., Gökçay, G. ve Bahçivan-Saydam, R. (2017). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerde olumsuz yaşam olayları, özdenetim becerisi ve problem davranışlar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 1-14.
- Neppel, T. K., Jeon, S., Schofield, T. J. ve Donnellan, M. B. (2015). The impact of economic pressure on parent positivity, parenting, and adolescent positivity into emerging adulthood. *Family relations*, 64(1), 80-92.
- Neppel, T. K., Senia, J. M. ve Donnellan, M. B. (2016). Effects of economic hardship: Testing the family stress model over time. *Journal of Family Psychology*, 30(1), 12.
- Newland, R. P., Crnic, K. A., Cox, M. J. ve Mills-Koonce, W. R. (2013). The family model stress and maternal psychological symptoms: Mediated pathways from economic hardship to parenting. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 96.
- Oakes, M. (2012). Measuring socioeconomic status. E-source *Behavioral Social Sciences Research*. Erişim adresi: http://www.esourceresearch.org/Portals/0/Uploads/Documents/Public/Oakes_FullChapter.pdf
- Parke, R. D., Coltrane, S., Duffy, S., Buriel, R., Dennis, J., Powers, J., French, S. ve Widaman, K. F. (2004). Economic stress, parenting, and child adjustment in Mexican American and European American families. *Child Development*, 75, 1632-1656.
- Simons, L. G., Wickrama, K. A., Lee, T. K., Landers-Potts, M., Cutrona, C. ve Conger, R. D. (2016). Testing family stress and family investment explanations for conduct problems among African American adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 78(2), 498-515.
- Solantaus, T., Leinonen, J. ve Punamaki, R. L. (2004). Children's mental health in times of economic recession: Replication and extension of the family economic stress model in Finland. *Developmental Psychology*, 40, 412-429.
- Şahin, H. (2014). *Ekonomik güçlükler ve evlilik ilişkisi arasındaki bağlantıların aile stres modeli çerçevesinde incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Uçanok, Z. ve Güre, A. (2014). Perceived economic strain and psychological well-being: The mediational role of parental relations in Turkish early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 34(6), 685-711.
- Wadsworth, M. E. ve Compas, B. E. (2002). Coping with family conflict and economic strain: The adolescent perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 12(2), 243-274.
- Wheeler, B. E., Kerpelman, J. L. Ve Yorgason, J. B. (2019). Economic Hardship, Financial Distress, and Marital Quality: The Role of Relational Aggression. *Journal of Family and Economic Issues*, 40(4), 658-672.